

Λογοτεχνία και διαθεματικότητα: Όταν ο Χικμέτ συναντά τον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό

Καραγιάννη Μαρία, Μουσικοπαιδαγωγός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δ.Π.Θ.

Η πολυπολιτισμικότητα και η διαθεματικότητα των νανουρισμάτων προσφέρουν τη δυνατότητα για μία δημιουργική διδασκαλία, συνδυάζοντας τα γνωστικά αντικείμενα της γλώσσας, της μουσικής και των εικαστικών, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους μαθητές να καλλιεργήσουν την γλωσσική τους επικοινωνία, την έκφραση, την φαντασία, τη δημιουργικότητα και την επαφή με την κουλτούρα και τον πολιτισμό γειτονικών λαών.

Από το ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων Ε' και ΣΤ' τάξη Δημοτικού «Με λογισμό και μ' ένα όνειρο» επιλέχθηκε ένα δείγμα τουρκικής λογοτεχνίας: το ποίημα -Νανούρισμα- του Ναζίμ Χικμέτ και ένα ελληνικό παραδοσιακό νανούρισμα και έγινε συγκριτική «ανάγνωσή» τους σε μία τάξη μαθητών Ε' Δημοτικού.

Το σχέδιο διδασκαλίας, το οποίο έγινε στην τάξη είναι το εξής:

Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το ποίημα του Χικμέτ, χωρίς να αναφέρει το είδος του λογοτεχνικού κειμένου, αλλά ούτε και την καταγωγή του. Ζητάει από τα παιδιά να απεικονίσουν σκηνές που τους συγκινούν, με μουσική υπόκρουση μελοποιημένα ποιήματα του συγγραφέα από τον Μάνο Λοίζο και τον Θάνο Μικρούτσικο (π.χ. Για τη ζωή, Η πιο όμορφη θάλασσα, Μονάκριβή μου, Το δίχτυ).

Στη συνέχεια γίνεται μία σύντομη αναφορά στο βιογραφικό του συγγραφέα Ναζίμ Χικμέτ και δίνονται γενικές πληροφορίες για τα νανουρίσματα. Ακολουθεί η ανάλυση και ερμηνεία του τουρκικού ποιήματος χρησιμοποιώντας περισσότερες από μία λογοτεχνικές θεωρήσεις για τη διαμόρφωση του πλαισίου της διδακτικής προσέγγισης (Φιλολογική - Ερμηνευτική, Δομιστική, Φορμαλιστική - Νεοκριτική, Φαινομενολογία, Αναγνωστικές Θεωρίες, Πολιτισμική, Διαλογικότητα). Η σύμπτυξη των αποτελεσμάτων από κάθε ανάλυση και η σύγκριση με το ελληνικό παιδικό νανούρισμα οδηγεί τα παιδιά με τη καθοδήγηση της εκπαιδευτικού στη διαπίστωση και καταγραφή των ομοιοτήτων και των διαφορών ανάμεσα στα δύο ποιήματα. Στο τέλος, η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές προτάσεις για την μελοποίηση των ποιημάτων.

Αναλυτικότερα

Απαγγελία ποιήματος - νανουρίσματος

Από τον εκπαιδευτικό με μουσική υπόκρουση σε χαμηλή ένταση

Νανούρισμα

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου από κήπων μονοπάτια
Τις πράσινες κληματαριές στα καστανά σου μάτια
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Και στ' αγγελούδια να γελάει σου η ψυχή
νάνι μου, εσύ.

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου απ' του πόντου τον αφρό
Ύπνο πλατύ και δροσερό, σα μέλισσας χορό αλαφρό.
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Κάτω απ' τ' ανέμου το λευκό πανί
νάνι μου, εσύ.

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου απ' αστέρια μακρινά
Ύπνο γλαυκόμαυρο σε χρώματα βελούδινα
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Στο προσκεφάλι σου η καρδιά μου ξαγρυπνεί
νάني μου, εσύ.

Μετάφραση: Γιάννης Ρίτσος

**•Οεκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές πληροφορίες
για τα νανουρίσματα**

Η μάνα που νοιώθει το κλάμα του μικρού της σαν ένα τρόπο επικοινωνίας του με αυτή, διαλέγει μία μουσική, μία μελωδία για να επικοινωνήσει μαζί του, το νανούρισμα. Νανουρίσματα υπάρχουν σε όλους τους λαούς από πολύ παλιά. Πυρήνας των νανουρισμάτων είναι τα διάφορα επιφωνήματα, που λέγονται με ήρεμη και μονότονη φωνή (νάनि – νάनि). Έτσι σχηματίζονται μικρά ποιήματα, που κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η έκφραση της μητρικής τρυφερότητας. Το περιεχόμενό τους εξαρτάται από τη περιοχή προέλευσής τους. Ως προς τη μελωδία τους, παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Διακρίνονται σ' αυτά που έχουν απλή μελωδία και σ' αυτά που η μελωδία τους είναι περίτεχνη (Κουλεντιανού, 2002).

Το νανούρισμα είναι σιγανό και μονότονο τραγούδι, είναι μια τρυφερή έκφραση της λαϊκής σοφίας και γνώσης, μια μελωδία αγάπης, ένα ρυθμικό λίκνισμα της ανθρώπινης ύπαρξης., ένα καταφύγιο που βοηθά να γαληνέψει η ανθρώπινη ψυχή. Το νανούρισμα είναι αυτοσχέδια σύνθεση σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο και σκοπό έχει να ηρεμήσει, να παρηγορήσει και να κοιμίσει τα μικρά παιδιά με μικρές λέξεις, τρυφερά ειπωμένες που επαναλαμβάνονται στο τέλος κάθε στίχου, δίστιχου ή τετράστιχου. Τα θέματα αυτών των ιδιαίτερων τραγουδιών είναι συνήθως απλά ευχολόγια με επίκληση του ύπνου ή δοσμένα από την μυθολογία και τραγουδημένα με ιδιαίτερο τρόπο που αποτελεί και την προσωπική σφραγίδα του προσώπου που τα αγαπάει.(Καρούσου, 2006).

Ανάλυση του ποιήματος με λογοτεχνικές θεωρίες

1.Φιλολογική – Ερμηνευτική Θεωρία

Σύμφωνα με τη φιλολογική – ερμηνευτική θεωρία, απαραίτητη προϋπόθεση κατανόησης του κειμένου είναι η γνώση της εποχής, της βιογραφίας και της εργογραφίας του συγγραφέα.(Γκίκας, 1995). Ο Ναζίμ Χικμέτ θεωρείται ο πατέρας της τουρκικής ποίησης, αλλά και ένας ποιητής διεθνώς αναγνωρισμένος. Σύμφωνα, λοιπόν με τη βιογραφία του και στηριζόμενοι στον τρόπο γραφής του συγκεκριμένου νανουρίσματος, δηλαδή την ομοιοκαταληξία και το συλλαβικό μέτρο, συμπεραίνουμε ότι γράφτηκε πριν το 1922, εφόσον μετά τις σπουδές του στη Σοβιετική Ένωση (1924), ο Χικμέτ απομακρύνεται από τα στενά πλαίσια του μέτρου και της ομοιοκαταληξίας και αρχίζει να αναζητά μια νέα μορφή για τα ποιήματά του.

Ο Χικμέτ νανουρίζεται από τον παππού του και τη μητέρα του Αισέ Τζελλιλέ Χανούμ, που είναι ζωγράφος, Μεγαλώνει δηλαδή με αγάπη, φροντίδα και στοργή αλλά ταυτόχρονα γαλουχείται με τα τούρκικα νανουρίσματα και γενικότερα την τούρκικη ποίηση. Τα μοτίβα και οι μορφές της τούρκικης ποίησης στηρίζονται στο συλλαβικό μέτρο και την ομοιοκαταληξία. Το περιεχόμενο που τραγουδά από παράδοση είναι τα αηδόνια της ανατολής, οι κήποι, οι φεγγαρόλουστες νυχτιές, τα ρόδα και τα χείλη της αγαπημένης γυναίκας.

Αν ανατρέξουμε λοιπόν στο ποίημα – νανούρισμα θα βρούμε όλα εκείνα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν παραπάνω: ομορφούλα, κήπων μονοπάτια, πράσινες κληματαριές, απ' του πόντου τον αφρό, σα μέλισσας χορό αλαφρό, ανέμου το λευκό πανί, αστέρια μακρινά. Επιπλέον, η αδυναμία του ποιητή για το γυναικείο φύλο είναι γνωστή. Παντρεύτηκε τέσσερις φορές, δύο όσο ήταν στη Ρωσία

και δύο όσο ήταν στην Τουρκία, όπου και με την τελευταία του γυναίκα απέκτησε το μοναδικό του απόγονο (αγόρι στο φύλο) λίγα μόλις χρόνια πριν το τέλος της ζωής του.

Στηριζόμενοι επομένως στα βιογραφικά του στοιχεία συμπεραίνουμε ότι το νανούρισμα γράφτηκε πριν αποκτήσει δικό του παιδί ή τουλάχιστον δεν το έγραψε για δικό του τέκνο, αφού στο νανούρισμα γίνεται αναφορά σε μια ομορφούλα με καστανά μάτια. Επίσης, γνωρίζοντας την αδυναμία του στο αντίθετο φύλο θα ήταν λογικό να μην αποκλείσουμε την πιθανότητα το συγκεκριμένο ποίημα να γράφτηκε για μια κοπέλα, εφόσον δεν αναφέρεται η ηλικία της «ομορφούλας»

2. Δομιστική (Στρουκτουραλιστική Θεωρία)

Στη θεωρία αυτή για να αναλύσουμε το ποίημα, στηριζόμαστε στη γλώσσα του κειμένου και τις δομές του από τις οποίες πηγάζει το νόημά του (Ζερβού, 1983). Όσον αφορά τη δομή του, το νανούρισμα έχει τρεις στροφές, οι οποίες αποτελούνται από έξι στίχους. Ο πρώτος, ο τέταρτος και ο έκτος στίχος επαναλαμβάνονται αυτούσιοι και στις τρεις στροφές, ενώ ο δεύτερος είναι κατά το ήμισυ όμοιος. Η επανάληψη αυτή προσδίδει στο ποίημα μια ήρεμη μονοτονία και ισορροπία, έτσι ώστε να μπορέσει να επιτελέσει τον τελικό του σκοπό, που είναι να ηρεμήσει και να κοιμίσει την ομορφούλα. Σε σχέση με τη γλώσσα πρέπει να επισημάνουμε ότι το ποίημα είναι μεταφρασμένο και επομένως, ίσως διαφοροποιημένο, αν υποθέσουμε ότι αλλιώς θα το ερμηνεύαμε στην τουρκική γλώσσα και αλλιώς στην ελληνική. Έχοντας όμως για ανάλυση το συγκεκριμένο κείμενο, και παραβλέποντας την συγγραφική του ταυτότητα και καταγωγή, θα λέγαμε ότι η γλώσσα του είναι απλή, έχει ροή, είναι διάφανη και γεμάτη εικόνες του φυσικού περιβάλλοντος.

3. Φορμαλιστική Θεωρία

Η φορμαλιστική θεωρία, αναγνωρίζει ως μοναδικούς της «ήρωες» τις λέξεις (ως στρατηγικές) και τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται. (Culler, 2000 & Σοφουλάκης, 1997). Άρα γλώσσα και λέξεις αποδίδουν το μήνυμα του κειμένου. Ακόμα και αν δεν είχαμε τίτλο στο ποίημα, από τη λέξη *κοιμήσου* και την επανάληψή της δώδεκα φορές, τη λέξη *ύπνο* που επαναλαμβάνεται πέντε φορές και τον στίχο *νάني μου, εσύ* που επαναλαμβάνεται τρεις φορές, θα αντιλαμβανόμασταν ότι πρόκειται για νανούρισμα. Η λέξη *ύπνος* είναι λέξη – κλειδί, εφ' όσον θεωρείται απαραίτητος για να αποκτήσει το παιδί υγεία και δύναμη, γαλήνη και ηρεμία. Σε όλο το κείμενο οι αντωνυμίες έπονται των ρημάτων, το αντικείμενο μπαίνει στη θέση του υποκειμένου για να τονισθεί, χρησιμοποιούνται δηλαδή τεχνάσματα στη γλώσσα που την κάνουν ποιητική και με ροή.

4. Νεοκριτική Θεωρία

Βασικός άξονας της θεωρίας αυτής είναι η προτεραιότητα στην αισθητική εμπειρία και η αποδέσμευση του ποιήματος από τον δημιουργό του, την κοινωνία και την ιστορία που πλαισιώνουν την δημιουργία του (Φρυδάκη, 2003).

Αφήνοντας λοιπόν την φιλολογική – ερμηνευτική, την δομιστική και επικεντρώνοντας περισσότερο στα στοιχεία που μας παρείχε η ανάλυση με την φορμαλιστική θεωρία, αναζητούμε στην νεοκριτική θεωρία (απαλλαγμένοι από τις υποτιθέμενες προθέσεις του ποιητή) την εμπειρία που εκφράζει το ποίημα, την εικόνα της πραγματικότητας και πως αυτά επιδρούν στον αναγνώστη.

Κάνοντας στην πράξη αυτόν τον τρόπο προσέγγισης του ποιήματος σε τάξη της Ε' δημοτικού, οι μαθητές χωρίς να ξέρουν τον συγγραφέα, ούτε τον τίτλο του ποιήματος (διαβάζοντας το και στηριζόμενοι στις εμπειρίες τους) ερμήνευσαν στο σύνολό του το ποίημα και κατέληξαν σε συμπεράσματα που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες μεθόδους. Συμφώνησαν όλοι ότι είναι νανούρισμα, ότι αναφέρεται σε ένα κορίτσι (αλλά ακούστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς την ηλικία του) με μεγαλύτερη προτίμηση τη βρεφική – νηπιακή ηλικία και ένα μικρό ποσοστό των μαθητών αλλά όχι αμελητέο, στην ηλικία μίας νεαρής κοπέλας.

Ο δημιουργός - αφηγητής είναι η μαμά, η γιαγιά, ο παππούς, ο μπαμπάς και ο άντρας και είναι τοποθετημένοι με τη σειρά προτίμησης των παιδιών. Συμφώνησαν ότι ο ποιητής χρησιμοποιεί πολλές εικόνες από τον φυσικό κόσμο, τις εντόπισαν και τις κατέγραψαν. Τα συναισθήματα που τους προκάλεσε η ακρόαση του νανουρίσματος σε συνδυασμό με τη μουσική υπόκρουση είναι η τρυφερότητα, η αγάπη, η αφοσίωση, η γαλήνη, η ηρεμία και η ονειρική διάθεση.

5. Φαινομενολογία – Αναγνωστικές Θεωρίες

Μία θεωρία που προσωπικά πιστεύω ότι χαρίζει γοητεία στην επεξεργασία ενός λογοτεχνικού κειμένου ή ενός ποιήματος είναι αυτή της φαινομενολογίας. Επίκεντρο αυτής της θεωρίας είναι ο τρόπος αλληλενέργειας του ποιήματος με τους αποδέκτες του, δηλαδή το πώς ανταποκρίνονται σ' αυτό οι αναγνώστες του. Η αισθητική της πρόσληψης είναι η θεωρία κατά την οποία ο καθένας δεξιώνεται το ποίημα ανάλογα με τις ιστορικές, πολιτισμικές και κοινωνικές καταβολές του. Δίνεται λοιπόν, η ελευθερία στον ακροατή ή αναγνώστη να αντιληφθεί και να απολαύσει το νανούρισμα, όπως εκείνος το επιθυμεί, νιώθει, αντιλαμβάνεται και κατανοεί (Jauss, 1995).

Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό από το ότι οι μαθητές διάλεξαν διαφορετικές εικόνες για να αποτυπώσουν στο χαρτί ή έγραψαν ότι συγκινήθηκαν ο καθένας από διαφορετικούς στίχους. Επιπλέον από την πληθώρα και την ποικιλία προτάσεων που υπήρχαν ως προς την μελοποίηση του νανουρίσματος, κατανοούμε τη διαφορετικότητα του καθενός ως προς την πρόσληψή του.

6. Πολιτισμική Θεωρία

Έχει ως αντικείμενο την παραγωγή και την αναπαράσταση της ανθρώπινης εμπειρίας και τη συγκρότηση της ανθρώπινης συνείδησης μέσα από πρακτικές «σημασιολογικές» που επεκτείνονται στην ευρεία περιοχή της κουλτούρας (Culler, 2000). Τα νανουρίσματα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κουλτούρας πολλών εθνών, που σε συνδυασμό με τα ταχταρίσματα και τα λαχνίσματα, αποτελούν βασικό κομμάτι της διαπαιδαγώγησης και ανατροφής όλων των γενιών του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος που μεγαλώνουν με στοργή, αγάπη και φροντίδα.

Το συγκεκριμένο νανούρισμα του Ναζίμ Χικμέτ που είναι πλούσιο από εικόνες του φυσικού κόσμου μεταφέρει τον ακροατή σε κήπους μαγευτικούς, με πράσινες κληματαριές, με μυρωδιές και αέριδες δροσερούς, σε ουρανούς με μακρινά αστέρια. Διακρίνουμε μυρωδιές και χρώματα της Ανατολής, που έχει έναν ιδιαίτερα σημαντικό, πολύπλοκο, μυστηριώδη και γοητευτικό πολιτισμό.

7. Διαλογικότητα

Τα νανουρίσματα, τα λόγια και οι εκφράσεις ακτινοβολούν μέσα στην απλότητά τους την απέραντη γονική αγάπη και στοργή, την ώρα που οι γονείς νανουρίζουν τους τρυφερούς γόνους τους. Με πολλές παραλλαγές από περιοχή σε περιοχή, από χώρα σε χώρα, τα νανουρίσματα παραμένουν ένας διαχρονικός ύμνος στην τρυφερότητα, στην παιδική αθωότητα, στην δίχως όρια ανιδιοτελή αγάπη (Κουλεντιανού, 2002). Δεν είναι τελικά αυτό το νανούρισμα πολυφωνικό; Βεβαίως, διότι όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από την καταγωγή τους συγκινήθηκαν και συμμετείχαν στη διαδικασία της εικαστικής απεικόνισης του ποιήματος, αλλά και της μελοποίησης του. Επομένως η διαλογικότητα του Μπαχτίν διαφαίνεται μέσα από την πολυφωνικότητα των νανουρισμάτων.

Ο εκπαιδευτικός τραγουδά το ελληνικό παιδικό νανούρισμα

Ύπνε που παίρνεις τα μωρά, έλα πάρε και τούτο.
Μικρό μικρό σου το 'δωσα, μεγάλο φέρε μου το.
Μεγάλο σαν ψηλό δεντρί κι ίσο σα γκυπαρίσσι.
Κι οι κλώνοι ντου ν' απλώνονται σ' ανετολή και δύση.
Έλα, νύπνε, κι έπαρέ το
Και γλυκά αποκοίμησέ το.
Έλα, νύπνε, μερωτή μου,
Μέρωσέ μου το παιδί μου.
Δώσ' του, Παναγία, χρόνοι,
Να γενεί παππούς μ' αγρόνι.
Νάνι το παιδί μου, νάνι,
Κι όπου του πονεί να γειάνει.
Που κοιμάται και μερώνει
Και ξυπνά και μεγαλώνει.
Που κοιμάται σαν αρνάκι

Το γλυκό μου μωρουδάκι.

***Σύγκριση τούρκικου και ελληνικού νανουρίσματος
(ομοιότητες – διαφορές)***

Συγκρίνοντας το νανούρισμα του Ναζίμ Χικμέτ με το ελληνικό διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

Ομοιότητες:

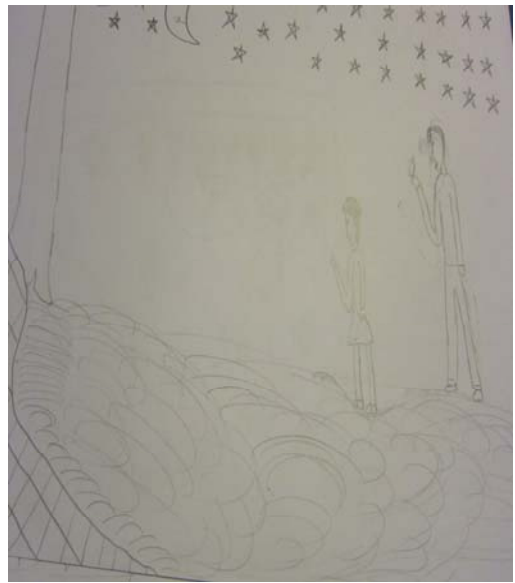
1. Και στα δύο κυριαρχεί η απόλυτη αγάπη, η τρυφερότητα και η αφοσίωση για τα μικρά παιδιά που κοιμούνται
2. Και στα δύο εκφράζεται η επιθυμία να έρθει ύπνος γλυκός και ελαφρύς στο παιδί
3. Και στα δύο επανέρχεται ρυθμικά η λέξη «νάνι» και η κτητική αντωνυμία «μου» με την οποία εκφράζεται η στοργή και η στοργή και η αγάπη.
4. Έχουν και τα δύο νανουρίσματα, ομοιοκαταληξία και είναι σύντομα σε έκταση.

Διαφορές:

1. Ο Ναζίμ Χικμέτ χρησιμοποιεί εικόνες που προέρχονται από τον φυσικό κόσμο. Αυτά τα μοτίβα και οι μορφές είναι χαρακτηριστικά της τουρκικής ποίησης, η οποία τραγουδάει από παράδοση μόνο για τ' αηδόνια στους κήπους, τις φεγγαρόλουστες νύχτες, τα ρόδα και τις κληματαριές. Στο δημοτικό ελληνικό νανούρισμα προβάλλεται περισσότερο η επιθυμία να είναι ευτυχισμένο το παιδί.
2. Στο Νανούρισμα ο ποιητής υπόσχεται ότι θα φέρει ο ίδιος τον πιο γλυκό και δροσερό ύπνο (παντοδύναμος, ίσως θα μπορούσε να συνδεθεί με τη δυναμικότητα του χαρακτήρα των Τούρκων), ενώ στα Παιδικά Νανουρίσματα ο δημιουργός – τραγουδιστής απευθύνεται σε δεύτερο (β') ενικό πρόσωπο στον ύπνο και του ζητά να έρθει γλυκός και ήρεμος στο παιδί.
3. Στο ελληνικό ποίημα ο δημιουργός απευθύνεται στην Παναγία και της ζητά να βοηθήσει το μικρό παιδί να ζήσει πολλά χρόνια και να αποκτήσει εγγόνια, ενώ δεν συμβαίνει κάτι αντίστοιχο στο τούρκικο.
4. Το φύλλο του παιδιού διαφέρει. Στο πρώτο είναι κορίτσι (ομορφούλα) και στο δεύτερο αγόρι (να γενεί παπούς).
5. Ο Ναζίμ Χικμέτ δεν προσδιορίζει την ηλικία, και έτσι θα μπορούσε να απευθύνεται και σε μία κοπέλα. Επιπρόσθετα θα μπορούσε να ερμηνευτεί με διαφορετικούς τρόπους, όπως να νανουρίζεται η κόρη (από μωρό, κορίτσι και κοπέλα) ή να τραγουδά τους συγκεκριμένους στίχους κάποιος που έχει στην αγκαλιά την αγαπημένη του. Ενώ το ελληνικό νανούρισμα ξεκάθαρα προσδιορίζει την ηλικία του αγοριού, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες λέξεις (μωρό, μικρό, παιδί, μωρουδάκι).

Απεικόνιση λέξεων του τουρκικού ποιήματος – προτάσεις των μαθητών για μελοποίηση του νανουρίσματος του Ναζίμ Χικμέτ

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να ζωγραφίσουν, ότι τους συγκίνησε, είτε είναι λέξεις μεμονωμένες, είτε είναι σκηνές και να γράψουν έναν στίχο που θυμούνται εφόσον τους έκανε εντύπωση, αλλά και να καταγράψουν και ότι άλλο εκείνοι επιθυμούν. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές εκφράζονται δημιουργικά, αυθόρμητα και παράγουν γραπτό λόγο. Εκτός από μελοποιημένη ποίηση, οι μαθητές όσο ζωγραφίζουν ακούν μουσικές της Ανατολής, π.χ. Ρίμσκι Κόρσακωφ: Χίλιες και μία νύχτες.

Τι ζωγράφισαν τα παιδιά και ποια τα σχόλια τους

Ακολουθούν οι περιγραφές των παιδιών και δίνονται ενδεικτικά κάποιες από τις ζωγραφιές τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ανάμεσα στους μαθητές υπάρχουν δύο μουσουλμάνοι και ένα παιδί από την Αρμενία, τα οποία συμμετέχουν με αμείωτο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό.

1. Έναστρος ουρανός, μονοπάτι, ο πατέρας και το κορίτσι.
2. Έναστρος ουρανός, άγγελοι, κληματαριές.
3. Κληματαριά, μονοπάτι, σπίτι, κάρο. Σχόλιο: *ήταν πολύ ωραίο το νανούρισμα*
4. Κληματαριά, αστέρια, κορίτσι με φωτοστέφανο, μητέρα ως προστάτης – άγγελος, άγγελοι στον ουρανό. Σχόλιο: *Από το νανούρισμα μου άρεσε, ύπνο πλατύ και δροσερό, σα μέλισσας χορό αλαφρό).*
5. Μονοπάτι, δέντρα, κυψέλη.
6. Άγγελοι στον ουρανό, έναστρος ουρανός, φεγγάρι – κούνια. Σχόλιο: *μου άρεσε ο δεύτερος στίχος.*
7. Έναστρος ουρανός, κληματαριά, άγγελοι, μωρό. Σχόλιο: *μου άρεσε πάρα πολύ ο πρώτος στίχος*
8. Κληματαριά, κούνια. Σχόλιο: *μου άρεσε η πρώτη παράγραφος.*
9. Έναστρος ουρανός, άγγελοι, κυψέλη, μέλισσες, μωρό, κληματαριά. Σχόλιο: *σε αυτό το ποίημα μου άρεσε εκεί που λέει για τον χορό των μελισσών, τα αστέρια μακρινά και των κήπων μακρινά.*
10. Δύο άγγελοι, μωρό, κούνια – σύννεφο, κουδουνίστρες – λουλούδια. Σχόλιο: *Τα νανουρίσματα μου αρέσουν πολύ. Μου άρεσε και η μουσική υπόκρουση. Με βοήθησε πολύ στο να εκφραστώ. Όμως μου άρεσε περισσότερο ο τρόπος που εκφράζεται ο ποιητής. Ένα δικό μου νανούρισμα: **Κοιμίσου αγγελούδι μου, μικρό γλυκό λουλούδι μου, σε αγαπώ εγώ μωρό μου, σε θέλω στο πλευρό μου.***
11. Έναστρος ουρανός, φεγγάρι, μονοπάτι, κληματαριές, σπίτι, δέντρα. Σχόλιο: *μου άρεσε πολύ εκεί που μιλούσε για τα άστρα.*
12. Όλες οι εικόνες του ποιήματος.
13. Κληματαριές, λουλούδια, μέλισσες, πουλιά, λίμνη με караβάκια. Σχόλιο: *ο χαρούμενος κύπος.*
14. Ουρανός, σπίτι, εκκλησία, Σχόλιο: *μου άρεσε ο πρώτος στίχος.*
15. Δέντρο με κούνια, ο μπαμπάς που κρατάει το μωρό, άγγελοι.
16. Μονοπάτι, δάσος, βουνά, σπίτι.
17. Κορίτσι που κοιμάται και σκεπάζεται με κουβέρτα – αστέρι, έναστρος ουρανός, φεγγάρι, κορίτσι – άγγελος. Σχόλιο: *μου άρεσε πολύ τα αστέρια και τα αγγελούδια στον ουρανό, η αύρα.*
18. Άγγελοι, ο μπαμπάς που διαβάζει το νανούρισμα στο παιδί που κοιμάται. Σχόλιο: *εμένα μου άρεσαν όλα από το ποίημα.*

Προτάσεις μελοποίησης από τους ίδιους τους μαθητές

Στην αρχή περιέγραψαν με επίθετα το πώς θα έπρεπε να είναι το άκουσμα της μελωδίας: απαλή, γλυκιά, σιγανή, αργή και μονότονη (ώστε να μπορεί να επιτελεί το σκοπό της, το κοίμισμα δηλαδή του μωρού). Μετά πρότειναν να έχουν την ίδια μελωδική γραμμή ο 1^{ος} και ο 4^{ος} στίχος κάθε στροφής και αντίστοιχα ο 2^{ος}, 3^{ος}, 5^{ος} και 6^{ος}. Διαφώνησαν για το αν θα έπρεπε να υποστηρίζεται το τραγούδι από οργανική συνοδεία ή όχι. Κάποιοι μαθητές επέλεξαν την συνοδεία οργάνου, για να είναι πιο πλούσιο και άρτιο το αποτέλεσμα και πρότειναν σαν όργανα μουσικής υπόκρουσης τη φλογέρα, την άρπα, τα κουδουνάκια, το σαντούρι και το κανονάκι. Όσοι δεν συμφώνησαν με τη πρόταση της οργανικής συνοδείας, προέβλεπαν το επιχείρημα ότι η μητέρα, ο πατέρας ή όποιος άλλος τραγουδάει το νανούρισμα, κουνάει το μωρό ή το κρατάει αγκαλιά του και έτσι πρακτικά δεν μπορεί να παίζει κάποιο όργανο.

Μέχρι και αυτό το σημείο, την παραπάνω διαδικασία μπορεί να την υποστηρίξει και να την καθοδηγήσει κάθε εκπαιδευτικός. Στην ιδανική περίπτωση, που συμμετέχει στη δραστηριότητα και ο μουσικός (όπως και στην προκειμένη περίπτωση) η διαδικασία της μελοποίησης μπορεί να επεκταθεί και να περάσει από το στάδιο των προτάσεων, στο στάδιο της υλοποίησης. Αφού λοιπόν οι μαθητές δημιούργησαν δύο απλές μελωδίες για τους αντίστοιχους στίχους που είχαν ήδη επιλέξει,

αποφάσισαν να συνοδέψουν το νανούρισμα με μεταλλόφωνα (στη θέση του σαντουριού, κανονακίου), τριγωνάκια, κουδουνάκια και τύμπανο το οποίο θα έπαιζε σε χαμηλή ένταση. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σαν μουσικός δεν χρειάστηκε να επέμβω πουθενά, παρά μόνο στο μοίρασμα των οργάνων και στην καταγραφή με νότες στο πεντάγραμμο των μελωδιών που μου τραγούδησαν. Επειδή, ήταν μέχρι το τέλος, η κάθε ομάδα ανέλαβε και ένα ρόλο: μία ομάδα τραγουδούσε, μία ομάδα έπαιζε μεταλλόφωνα, μία ομάδα είχε τα κρουστά και η τελευταία επέλεξε να κάνει την παραστασιοποίηση των εικόνων του ποιήματος.

Το ζητούμενο από μία τέτοιου είδους εκπαιδευτική διαδικασία (και αυτό είναι προσωπική πεποίθηση) είναι η συμμετοχή των παιδιών, η τόνωση της αυτοπεποίθησής τους, η καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους και βέβαια πολύ σημαντικό η χαρά που θα νοιώσουν και όχι η παραγωγή μίας άρτιας μελωδικής γραμμής και μίας μουσικής σύνθεσης υψηλών απαιτήσεων.

Όταν τους δόθηκε η πληροφορία της καταγωγής του ποιήματος και του συγγραφέα, άρχισαν να τραγουδούν το νανούρισμα σαν αμανέ. Μπορεί να είχε περιπαιχτική διάθεση – που είναι αναμενόμενο λόγω ηλικίας – αλλά διαφάνηκε το πώς επηρεάζεται το μυαλό με ακούσματα που έχει να συνδυάζει από λαό σε λαό, από κουλτούρα σε κουλτούρα και από πολιτισμό σε πολιτισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γκίκας, Σ., (1995), *Θεωρίες Λογοτεχνίας*, Αθήνα, Gutenberg
- Culler, J., (2000), *Λογοτεχνική Θεωρία*, μτφρ. Κ. Δαμανάκη, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Δημάση, Μ., (2009), *Σημειώσεις από το μάθημα Θεωρίες της Λογοτεχνίας του μεταπτυχιακού κύκλου σπουδών*. Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του ΔΠΘ. Κομοτηνή
- Jauss, R., (1995), *Η θεωρία της πρόσληψης*, Αθήνα: Εστία
- Ζερβού, Α., (1983), *Σημειωτική Γλωσσολογία και Θεωρία της Λογοτεχνίας*, Γλώσσα, τεύχος 3
- Καρούσου, Δ., *Το Νανούρισμα και η Σύγχρονη ζωή*, <http://alex.eled.duth.gr/EthM/Thakika/1996/22HTML> ανασύρθηκε 24/8/ 2006
- Κουλεντιανού, Μ., (2002), *Νανουρίσματα*. Αθήνα: Θυμάρι
- Ματσαγγούρας, Η., (1999), *Η Θεωρία της Διδασκαλίας*. Αθήνα: Gutenberg
- Σοφουλάκης, Α., (1997), *Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Σμυρνιωτάκης
- Φρυδάκη, Ε., (2003), *Η Θεωρία της Λογοτεχνίας στην Πράξη της Διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

- www.alex.eled.duth.gr/EthM/Thrakika/1996
- www.geocities.com/mikroeve/hikmet
- www.phys.uoa.gr/~nektar/arts/poetry
- www.kartson.pbogs.gr/2007/10/nazim-hikmet.html